

Organisering og arbeidsform som kan bidra til å holde relevante standarder jevnlig oppdaterte

Innhold

Innledning.....	1
Behovet	2
Oppdatering av relevante standarder	2
Økonomisk gevinstpotensial	3
Mulig organisering.....	3
Hvem kan bidra i framtidig organisering for standardisering av stedfesting og dataflyt i vannbransjen?	3
Hva kan vi samarbeide om?	4
Forslag til organisering av et samarbeidsforum for stedfesting og dataflyt i vannbransjen.....	5
Finansiering av Forumet.....	5
Relevante arbeidsoppgaver.....	6
Utvikling av forumet.....	6
Forumets mandat.....	6

Innledning

Norsk Vanns arbeidsgruppe for optimal dataflyt fra bygging til drift av VA-anlegg vil styrke vannbransjens arbeid med dataflyt og oppdatering av tilhørende standarder. Mandatet omfatter å foreslå en arbeidsform og organisering som holder relevante standarder oppdaterte. I tillegg skal det foreslås hvordan VA-bransjen kan samarbeide for å sikre god dataflyt mellom de ulike aktørene som utveksler data.

En tidligere rapport fra arbeidsgruppen gir oversikt over relevante standarder, beskriver status, peker mot ønsket framtidig retning, og viser mulige årsakssammenhenger som kan forklare hvorfor vi ikke kommer fram til ønsket kvalitet og effektivitet for dataflyt i vannbransjen. Ledningseiere sliter stadig med å få inn gode dataleveranser fra nye anlegg. Årsakbildet er sammensatt. Vi opplever at standardene som benyttes i VA-anlegg, sjelden revideres og fort blir utdaterte. Bransjens erfaringer med uttesting av GML-formatet synes å være begrenset. Eksisterende krav til dataformat og innhold

(egenskaper), og bransjens oppfølging av at kravene innfris, bidrar ikke tilstrekkelig til en ønsket utvikling med bedre dataleveranser fra nye anlegg.

Ledningseiere bør innta en mer kunnskapsbasert og aktiv rolle, med treffsikre krav og effektiv oppfølging, slik at markedet utvikles og leverer i takt med framtidsrettete bestillinger. Markedet leverer ikke foruten oppfølging av framtidsrettede og treffsikre krav. Nødvendige drivere som kan ivareta vannbransjens interesser i et digitalisert samfunn, må på plass. Behovet for en nasjonal organisering er stort, det samme er effektiviseringspotensialet. Her kan Norsk vann spille en viktig rolle ved å anbefale felles krav overfor programvareleverandørene.

Behovet

Oppdatering av relevante standarder

Delrapport 1 beskriver følgende relevante standarder for geodata som benyttes ved etablering av VA-anlegg:

A) ledningsregistreringsregistreringsforskriften peker til Kartverkets «Standard for stedfesting av ledninger og andre anlegg i grunnen, sjø og vassdrag (LAGS)» med to tilhørende produktspesifikasjoner i SOSI-katalogen a) Stedfestingsdata for etablerte eller flyttede ledninger og b) Stedfestingsdata for påviste eller avdekkede ledninger.

B) SOSI-katalogen med a) SOSI del 1, b) SOSI del 2 som innebefatter SOSI Ledning 4.6. c) SOSI del 3, som består av flere produktspesifikasjoner, deriblant Norsk Vanns 5 stk.

C) Norsk Vanns vannstandard som viser anbefalte krav til stedfesting av vann- og avløpsledninger.

Standarder for geodata blir utviklet av flere store aktører i bransjen; Kartverket, Statens Vegvesen og ulike programvareleverandører. Vannsektoren har interesser innen revisjon og utvikling av de etablerte felles kravene for fagområdet «ledningsnett» (felles krav for drikkevann, overflatevann, kloakk, fjernvarme, strøm, olje, gass, kommunikasjon osv.), fortrinnsvis SOSI-katalogens del 1 og SOSI del 2 (i praksis SOSI Ledning 4.6.). Parallelt har vannbransjen et stort effektiviseringspotensial i utvikling og innføring av mer detaljerte bransjespesifikke krav.

Norsk Vann har opparbeidet erfaringer innen standardarbeidet ved å utarbeide av Norsk Vanns 5 produktspesifikasjoner. Disse er ikke foretrukket standard i bransjen i dag. Mange benytter derimot innmålingsinstruksen fra programvareleverandøren for ledningskartdatabasen m/ eget data-format. I tillegg har mange ledningseiere utviklet egne, lokale krav i sine kommunale VA-normer. Oslo kommune har i så måte videreutviklet deler av Norsk vanns produktstandarder for å stille realiserbare krav til prosjekterte- og landmålte data. Dersom Norsk Vanns produktspesifikasjoner skal være foretrukket, må de ha høy kvalitet og løpende oppdatering. Små feil som oppdages og hindrer dataflyt må kunne utbedres raskt ("Bug-fix"). Erfaringene viser at Norsk Vanns *prosjektsystem* ikke kan ivareta et stadig løpende behov for kontinuerlig vedlikehold av standarder og relevant verktøy.

Økonomisk gevinstpotensial

Det er utredet behov for investering i VA anlegg i Norge for størrelsesorden 332 mrd. frem til 2040 i henhold til Norsk vann rapport 259 fra 2021. Investeringene innebærer storstilt etablering av anlegg som skal konsept-utredes, planlegges, gjennomføres og avsluttes, med videreføring av data til FDV (forvaltning, drift og vedlikehold). Geodata må kunne utveksles og flyte effektivt gjennom VA-prosjektenes ulike faser:

- Konsept-utredning
 - Vurdere og analysere områder for tiltak (kapasitet og fornye)
- Planlegging
 - Prosjektere med import av grunnlagsdata herunder eksisterende ledningsnett
 - Ev. modellbasert prosjektering med 3D bibliotek for rørdeler
- Gjennomføring
 - Anskaffelse med digital mengdebeskrivelse av det som skal bygges (ikke pdf)
 - Utføring/Bygging med utstikking i terreng Ev. maskinstyring etter modell
- Avslutning med videreføring av dokumentasjon til FDV:
 - Landmåling (geometri)
 - Bildeinformasjon av kum og ledning
 - Øvrig FDV dokumentasjon med dokumentasjon om produkter, egenskaper mm

Kommunene overtar anleggene og ivaretar sluttokumentasjonen i sine systemer for livsløpsforvaltning, drift og vedlikehold (FDV). Her er det utfordrende å få inn data av ønsket kvalitet fra nye anlegg, deriblant ønskede egenskapsdata, informasjon om grensesnitt mot eksisterende anlegg, og informasjon om hva som utgår og hva som er nyanlegg.

Sett opp mot dagens rutiner har digitalisering i VA bransjen et stort potensial. Dette er beskrevet i prosjektforslaget: 8-2022 Modellbasert prosjektgjennomføring for utomhus VA-anlegg.

Et spleiselag må på plass for å ivareta vannsektorens interesser i kontinuerlig oppdatering og utvikling av relevante standarder. Tilrettelegging, betalingsvilje og kapasitet i bransjen er foreløpig begrenset.

Mulig organisering

For å få dette til effektivt, trengs økt fokus og utvikling i bruk av standarder i Norge. Det er behov for et effektivt forvaltningsapparat i Norge som koordinerer vannbransjens arbeide med standarder. Et nasjonalt samarbeidsforum kan bidra til å oppnå kontinuitet i arbeidet med å utvikle og holde de relevante standardene jevnlig oppdaterte. Arbeidsgruppen foreslår å etablere et nytt samarbeidsforum for standardisering av stedfesting og dataflyt i vannbransjen.

Hvem kan bidra i framtidig organisering for standardisering av stedfesting og dataflyt i vannbransjen?

Aktørene i et framtidig samarbeidsforum må arbeide kontinuerlig med å ivareta vannsektorens sammensatte interesser innen ulikt standardiseringsarbeid. En forutsetning er ressurssterke aktører som kan satse i lang tids perspektiv. Hvem kan inneha den nødvendige kompetansen, betalingsviljen og kapasiteten til å drive en ønsket utvikling framover?

Norsk Vann, som felles interesseorganisasjon for vannbransjen, blir raskt pekt på. Norsk vann skal som nasjonal overordnet organisasjon bidra til bærekraftig utvikling av bransjen. Norsk Vann

representerer hele vannbransjen og jobber bredt innenfor en rekke områder for å sikre gode rammebetingelser, kompetanseutvikling og samhandling. Med 20 stk. disponible årsverk, og mange utfordringer som bør løses iht. vedtatt strategiplan og handlingsplan, vil kun begrenset kapasitet kunne øremerkes kontinuerlig vedlikehold av relevante standarder. Norsk Vann har imidlertid sitt prosjektsystem til rådighet. Herfra kan det bevilges ressurser i kun en tidsbegrenset periode for f.eks. etablere et sekretariat og forum, eller ev. foreta tidsbegrensete større revisjoner av en gitt standard.

Landets største kommuner disponerer dyktige kompetanse-miljø innen offentlig sektor. IKS og VASK med de 13 største kommunene, har etablerte nettverk i regi av Norsk Vann. Oslo kommune, VAV, sees på som en spydspiss på nasjonalt nivå i arbeidet med å utvikle krav, bestillinger og løsninger for effektiv dataflyt av stedfestingsdata. Det vil være mulig å høste erfaringer fra arbeidet med «Ny vannforsyning Oslo». Det er også gode og aktive fagmiljø i eksempelvis Trondheim, Bergen, Kristiansand m.fl. De små og mellomstore kommunene har begrenset kompetanse og kapasitet, men desto viktigere er en effektiv og sømløs dataflyt for stedfesting av nye ledningsanlegg.

KS har pågående arbeid for digitalisering og kan vurderes innen ev. pådriverrolle for utvikling og utbredelse av felles løsninger.

Programvareleverandører, særskilt ledningsnettdatabaser, disponerer genuine kompetanse-miljø på internasjonalt nivå. Leverandører av programvare for prosjektering, databehandling og utstyr for landmålere innehar også tunge kompetanse-miljø innen sine fagfelt. Et nasjonalt samarbeidsforum for offentlig sektor må samhandle og utveksle kompetanse med private aktører.

Etablering av et samarbeidsforum forutsetter at landets største kommuner tar en ledende og aktiv rolle i arbeidet. De største kommunene vil ha egeninteresse i gode nasjonale standarder og tydelige nasjonale krav i bransjen på tvers av administrative grenser. Investeringene, i form av person-, kompetanse- og økonomiske midler, må vedvare over flere år, for å sikre at nye standarder tas i bruk og vi får kontinuerlige oppdateringer. Dette for å oppnå de ønskede gevinstene i et langsiktig perspektiv.

Figur 1: Stor kommunene utvikler nye forslag og faglig produktspesifikasjoner, som får nasjonal forankring gjennom Norsk vann.

Hva kan vi samarbeide om?

Ledningseierne har mye felles, men også lokale behov, f.eks. kan behovet for kodelister variere. Lovpålagte krav og anbefalte krav om å bruke standarder bør ivareta en viss fleksibilitet. Hovedelementene for samarbeid er å etablere felles krav til sluttdokumentasjon, felles krav til dataleveranser for videreføring til FDV, etablering av nye metoder som modellbasert prosjektering og dataflyt gjennom VA-prosjektenes ulike faser.

Forslag til organisering av et samarbeidsforum for stedfesting og dataflyt i vannbransjen

Eierskapet til samarbeidsforumet må avklares. Eierskapet kan for eksempel ivaretas av Norsk Vann, en stor kommune, et etablert felleskap opprettet av store kommuner (VASK-kommunene, landets 5 største kommuner etc.).

Samarbeidsforumet må ha en sammensetning og struktur som kan ivareta vann-sektorens sammensatte interesser i å utvikle standarder for stedfestingdata og øvrig geodata, som fremmer god dataflyt mellom ulike aktører i utbyggingsprosjektene. Mandat, organisering og ressursbruk må aktivt styres utfra nytte og gevinstpotensial (fleksibilitet).

Kjerneoppgavene for de første årene bør være å:

1. etablere et egnet forum
2. revidere Norsk Vanns produktspesifikasjoner.
3. bidra i utvikling av Norsk Vanns Vannstandard krav til geodata fra nye anlegg og vedlikehold
4. legge til rette for kontinuerlig vedlikehold og god forvaltning av de nye produktspesifikasjonene.
5. skaffe finansieringskilder for videreutvikling av forumet
6. sikre kontinuerlig arbeid med vedlikehold av øvrige relevante standarder.

Arbeidsgruppa ser for seg at forumet må modnes og utvikles over tid. Dimensjonering av forumet avhenger av kapasitet, finansiering, gjennomføringsevne, framtidige initiativ, ambisjonsnivå og arbeidsoppgaver.

I første omgang bør formålet med forumet være å holde Norsk Vanns produktspesifikasjoner og Vannstandard oppdaterte, deretter kan forumet utvikles til å bli en sentral bidragsyter for å implementere standarder og fremme samarbeide for god dataflyt mellom ulike aktører i VA-bransjen. På sikt kan oppgavene utvides til å omfatte flere av de relevante standardene.

Forumet består av eier, en styringsgruppe og et tilknyttet sekretariat. Arbeidsgruppe for Dataflyt og Norsk Vann bør bidra i en begrenset startfase, for å etablere forumet.

Finansiering av Forumet

Samarbeidsforumet må selv komme fram til løsninger for å finansiere arbeidet.

I en oppstartsfase kan Norsk Vanns prosjektsystem benyttes for å få på plass struktur og revidere Norsk Vanns produktspesifikasjoner.

Raskt må kontinuerlige finansieringskilder etableres. Arbeidsgruppen ser følgende muligheter å utrede nærmere: Tilskuddsordninger, statlige digitaliseringsmidler, direkte bidrag fra de større kommunene, nye systemer innenfor Norsk Vanns organisering (kontingent, øremerket innbetalingsordning)

Relevante arbeidsoppgaver

Arbeidsoppgaver som kan vurderes fortløpende er:

- støtte bestillinger av oppdrag
- bidra til utvikling av nye standarder
- fremme samarbeid
- fremme dialog
- formidle informasjon og kompetanse
- koordinere, samhandle og ivareta dialog med ulike aktører

VA-sektoren er allerede involvert i aktuelle nettverk som SLG-nettverket og BA-nettverket.

Kartverket (komite og produkt team), Statens Vegvesen, programvareleverandører, KS og Norsk Vann er alle aktuelle samarbeidspartnere.

Konkrete oppgaver kan være:

- Utarbeide informasjonsmateriell til kommunene
- bygge nettverksgrupper for samhandling mellom kommunene
- gi høringsuttalelser til regelverk som berører fagfeltet dataflyt
- delta i Kartverkets faggrupper innen utvikling av SOSI-katalogen
- ta initiativ til revisjon av standarder
- initiere utvikling av nye produktspesifikasjoner, som for eksempel støtter utvikling av modellbaserte prosjekter
- etablere drivere i bransjen for at leverandørene utvikler programvare som støtter ønsket dataformat

Utvikling av forumet

Arbeidsgruppen ser for seg at det foreslå samarbeidsforumet må utvikles på sikt, avhengig av initiativ, finansiering og ambisjonsnivå i bransjen.

Forumets mandat

Forslag til forumets mandat er vedlagt.

Mandat

Samarbeidsforum for standardisering av stedfesting av VA-anlegg

Samarbeidsforumet er opprettet av Norsk Vann, på bakgrunn av arbeidet i Norsk Vanns arbeidsgruppe for *optimal dataflyt fra bygging til drift av VA-anlegg 2022-2023*.

Formål

Hovedformålet med samarbeidsforumet er å bidra til at relevante standarder for stedfesting holdes oppdaterte, slik at det foreligger et godt nok grunnlag for å oppnå effektiv utveksling av data og muliggjøre visjonen om god dataflyt gjennom ulike prosjektfaser for et VA-anlegg.

Samarbeidsforumet skal på sikt bidra til å øke kunnskapen i bransjen om bruk av standarder.

Sammensetning

Samarbeidsforumet bør ha 5-8 medlemmer, med følgende sammensetning:

1. representanter fra de større kommunene
2. minst en representant fra en mellomstor eller mindre kommune
3. en representant som ivaretar sekretær-funksjonen

Alle representantene skal være medlemmer i Norsk Vann.

Norsk vann inviterer kommunene som deltar.

Leder velges av forumet for periode 2 år.

Nye representanter godkjennes av forumet, med informasjon til Norsk Vann.

Samarbeidsgruppen kan opprette referansegrupper/arbeidsgrupper hvor flere fagpersoner inviteres med, deriblant fagpersoner fra forumets deltakende kommuner.

Forumet kan knytte til seg nødvendige fagressurser ved behov, f.eks. IKS og VASK de 13 største kommunene (nettverk i regi Norsk Vann)

Prioriterte oppgaver

Kjerneoppgaver som prioriteres de første årene er:

1. etablere et egnet forum
2. revidere Norsk Vanns produktspesifikasjoner, hvor første prioritet som et minimum er å ivareta standardene for sluttokumentasjon til FDV
3. legge til rette for kontinuerlig vedlikehold og god forvaltning av de reviderte Norsk Vann produktspesifikasjoner
4. bidra i utvikling og kvalitetssikring av Norsk Vanns vannstandard krav til stedfesting
5. skaffe finansieringskilder for å iverksette tiltak, drifte og utvikle forumet.

På sikt bør forumet:

6. bidra i samarbeid om vedlikehold av øvrige relevante standarder, angitt i "Virkelighetsbeskrivelse", dat.31.01.23, inkl. samarbeid med andre aktører.
7. bidra til implementering av bruk relevante standarder.

Øvrige oppgaver

8. Budsjett og årsrapport framlegges Norsk Vanns årsmøte årlig
9. Ordningen evalueres annet hvert år ved Norsk Vanns årsmøte

Rutiner

1. Møtehyppighet er minst 2 x året, eller når minst 2 av gruppens medlemmer ber om det.
2. Forumet etablerer årsplan for arbeidsoppgaver og prioriteringer
3. Sekretærfunksjonen innebærer:
 - a. å kalle inn til møter
 - b. skrive referat
 - c. føre ev. regnskap
4. Sekretær har ikke stemmerett ved beslutninger.
5. Resultatene fra forumets arbeider skal tilfalle alle Norsk Vanns medlemmer, være transparent og ha nødvendig tilgjengelighet.

Økonomi

Forumet finansieres gjennom Norsk Vanns prosjektsystem de første tre år.

Forumet må i løpet av de 3 første årene avklare hvordan arbeidet skal finansieres etter oppstartsperioden.

Kommunerepresentanters deltagelse i forumets møter er egenfinansiert.

Vedtak og klagerett

Forumet treffer nødvendige vedtak i standardiseringsarbeidet innenfor sitt mandat. Avgjørelser fattes av et flertall. Ved stemmelikhet avgjør lederens stemme. Eventuelle klager på vedtak som er fattet av forumet avgjøres av administrasjonen i Norsk Vann.

Framtidig utvikling

Norsk Vann og arbeidsgruppe for *optimal dataflyt fra bygging til drift av VA-anlegg 2022-2023* ser for seg at forumet vil utvikles og ser på egne rolle og mulige flere arbeidsoppgaver på sikt.